تأثیر روش تدریس تعاملی بر پیشرفت تحصیلی عزت نفس، و رضایت تحصیلی دانش آموزان پایه پنجم ابتدایی

سید محمد امین احمدی*

چکیده

هدف از پژوهش حاضر بررسی چگونگی تأثیرگذاری روش تدریس تعاملی بر پیشرفت تحصیلی، عزت نفس و رضایت تحصیلی دانش آموزان پایه پنجم است. روش این پژوهش از نوع نیمه تجربی و جامعهٔ آماری این تحقیق،کلیه دانش آموزان پسر پایه پنجم ابتدایی شهر دوست محمد زابل در سال تحصیلی۱۴۰۰-۱۳۹۹ می باشد که۴۲ نفر در قالب دو گروه (۲۱ نفر گروه کنترل و ۲۱ نفر گروه آزمایش)، به روش نمونه گیری تصادفی، از نمونهٔ در دسترس انتخاب شدند. دو گروه به مدت۱۳جلسه۴۵ دقیقه ای، یک گروه به شیوه تدریس تعاملی و دیگری به روش سنتی آموزش دیدند که از پرسشنامه تک عاملی با مقیاس پنج گزینه‌ای لیکرت برای ارزیابی پیشرفت تحصیلی و از پرسشنامهٔ عزّت نفس کوپراسمیت با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برای مطالعه عزّت نفس و از پرسشنامهٔ شیخ الاسلام و احمدی با استفاده از طیف پنج گزینه‌ای لیکرت به منظور بررسی رضایتمندی تحصیلی دانش آموزان برای دو گروه مزبور به صورت پیش آزمون و پس آزمون استفاده شد. درنهایت پس از جمع آوری اطلاعات، داده‌ها با نرم افزار SPSS مورد تحلیل قرار گرفت. نتایج بدست آمده از پژوهش حاضر حاکی از این است که تدریس تعاملی بر پیشرفت تحصیلی، رضایت تحصیلی وعزّت نفس دانش آموزان تاثیر دارد.

واژگان کلیدی: اثربخشی، روش یادگیری، یادگیری تعاملی، پیشرفت تحصیلی، عزت نفس، رضایت تحصیلی.

---

* کارشناس ارشد مدیریت آموزشی، دانشگاه المصطفی(ص)، قم

مقدمه

از دیرباز تا کنون، پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در مدارس، مخصوصا دانش آموزان پایه که به تبع، رضایت تحصیل را به دنبال خواهد داشت، یکی از دغدغه های مهم و اصلی هر خانواده می باشد. پیشرفت تحصیلی و رضایت از تحصیل باعث عزت نفس دانش آموزان شده و آیندۀشان را رقم خواهد زد. در دنیای پیچیدۀ امروز و نظام های آموزشی پیچیدۀ حاضر، هر کشور و ملتی با هر دیدگاه و اعتقادی و با هر نظام سیاسی و اجتماعی، به مسایل تعلیم و تربیت توجه خاصی دارد. این امر از یک سو، ضرورت تعلیم و تربیت و از سوی دیگر نیاز مندی زندگی انسان را به این مسئله نشان می-دهد(آقامیرزایی،۱۳۹۱).

پیشرفت تحصیلی یا موفقیت تحصیلی ، معلومات یا مهارت های اکتسابی عمومی یا خصوصی در موضوعات درسی است که معمولا به وسیلۀ آزمایش ها و نشانه ها و یا هردو که معلمان برای دانش-آموزان وضع می کنند اندازه گیری می شود(شعاری نژاد۱۳۶۴). تلاش جوامع و ملت ها برای کشف شناسایی عوامل مهم و مختلف در پیشرفت تحصیلی و ارائۀ راهبردها و انجام اقداماتی در جهت کاهش خسارات ناشی از افت تحصیلی مخصوصا در مراحل آغازین تحصیل که پایه و اساس کار دانش آموزان است، مستلزم پژوهش های بسیاری در این زمینه است تا اولا جلوی خسارت های اقتصادی درکشورها را گرفته و سپس بر ارتقای کیفیت دانش بیافزاید، (آقامیرزایی،۱۳۹۱)، و رضایت و خوشنودی که به خاطر دست یابی به هدف در موقعیت های مختلف به دانش آموزان دست می دهد را پدید آورد (پ.س،۱۳۸۵). رضایت انواع مختلفی دارد، مهمترین آن که پایه و اساس زندگی دانش آموزان است و باقی رضایت ها را تحت تأثیر قرار می دهد رضایت تحصیلی است (پ.س،۱۳۸۵).

رضایت تحصیلی ، به معنای ادراک دانش آموزان از تجربیات زندگی شخصی دانش آموزی آن ها است که تعیین کنندۀ نگرش مثبت یا منفی آن ها از مدرسه است. پس هرچه تجربیات دانش آموز از مدرسه بهتر باشد رضایتمندی آن ها از تحصیل بیشتر خواهدبود.

رضایت از تحصیل هم برای دانش آموزان اهمیت داشته و هم برای جامعه ضرورت دارد عدم رضایت آثار سوء فراوانی در سطح خُرد، میانه و کلان خواهد داشت(جعفرترک زاده/۱۳۹۸). و (پ.س،۱۳۸۵)

عزت نفس تحصیلی ، نیز که به معنای احساس ارزشمند بودن فرد در فعالیت های یادگیری، موضوعات درسی و بر آورده کردن انتظارات تحصیلی است(موریس،۲۰۰۱، به نقل از حامدی نسب۱۳۲۶، ص۹۳-۹۶)، از پیشرفت تحصیلی و رضایت از تحصیل ناشی می شود. و همانطورکه باندورا معتقد است، عزت نفس برای پیش بینی عملکرد حل مسئلهٔ دانش آموزان در مدرسه نقش مهمی را ایفا می کند. و به نظر می رسد که هرچه عزت نفس در دانش آموزان بیشتر باشد قدرت حل مسئلهٔ آن ها نیز بیشتر خواهد شد.

عوامل مختلفی نظیر عوامل فردی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی، روی سه متغیرموجود تأثیرگذار است(بندورا، به نقل از نصری و همکاران،۱۳۹۳).

یکی از عواملی که به عنوان عامل فردی - اجتماعی روی سه متغیر فوق تأثیر گذار است روش تدریس تعاملی ، است. تأثیر روش تدریس تعاملی بستگی به دانش معلم به روش های مختلف تدریس و انتخاب بهترین روش تدریس و مهارت او در اجرای آن دارد. بهتر است معلم در هریک از ارکان سه گانهٔ زیر شناخت دانش آموزان، محتوای مورد بحث و روش آموزش، کارآمد باشد(م.ک،۱۳۸۴/ سلیقه۱۳۹۸). معلم باید بر روش ها و شیوه های گوناگون آموزش و یادگیری تسلط کامل داشته باشد و با توجه به وضعیت و نوع کلاس، روش آموزش و یادگیری مناسب را ماهرانه برای آن کلاس انتخاب و اجرا نماید.

روش صحیح یادگیری-یاددهی یکی از اصول اصلی فرایند آموزش و پرورش است. معلم معمار اصلی آن بوده و در کارایی و اثربخشی نظام آموزشی نقش مؤثری ایفا می کند (تقی پور،۲۰۱۷)

از مهمترین مراحل طراحی آموزشی انتخاب روش آموزش است. معلم بعد از انتخاب محتوا و قبل از تعیین وسیله، شایسته است خط مشی و روش مناسب آموزش خود را

انتخاب کند(زارعی و همکاران،۱۳۹۶). به مجموعه تدابیر منظمی که برای رسیدن به هدف، باتوجه به شرایط و امکانات اتخاذ می شود، روش آموزش می گویند(نواب دانشمند/۱۳۸۶). یکی از مهمترین روش های یادگیری-یاددهی روش یادگیری تعاملی است.

رویکرد تدریس تعاملی فعالیتی منظم و سنجیده در بارهٔ موضوع یا مسئلهٔ خاص است که دانش آموزان در تعامل با یکدیگر در قالب گروه های چند نفره در بارهٔ آن مسئله به مطالعه، اندیشه، بحث و اظهار نظر می پردازند (شعبانی،۱۳۸۲). در این روش موقعیتی فراهم می شود که در آن دانش آموزان یکدیگر را به عنوان گروه همکار تجربه می کنند و در فرایند تجربه یاد می گیرند که چگونه خود و دیگران را تأیید یا رد کنند و به اندیشه های یکدیگر احترام بگذارند و دوستی های خود را فارغ از قوم، نژاد، جنس و دیگر تقسیمات گروهی گسترش دهند،(علاقه بند،۱۳۷۵).

باتوجه به فقر شدید فرهنگی مناطق محروم جمهوری اسلامی ایران مخصوصا منطقهٔ سیستان و بلوچستان و ضعف مراکز آموزشی نسبت به روش های جدید تدریس، کار زیادی در این خصوص انجام نگرفته است. لذا تحقیق حاضر که جهت کمک بیشتر به این مسئله و جبران ضعف های موجود، در مدارس ابتدایی شهر دوست محمد زابل(استان سیستان و بلوچستان)صورت می گیرد. بر آن است تا أثربخشی روش یادگیری تعاملی بر پیشرفت تحصیلی، عزت نفس و رضایت تحصیلی دانش آموزان را مورد بررسی قرار داده و مشخص کند که آیا روش تدریس تعاملی به عنوان یک روش فردی- اجتماعی، بر سه متغیر فوق مؤثر خواهد بود یانه؟.

روش تحقیق

پژوهش حاضر در زمرهٔ پژوهش های بنیادی و از طبقه پژوهش های آزمایشی از نوع طرح های نیمه تجربی با گروه کنترل و آزمایش است. (جمشیدزهی۱۳۹۸). زمانی این نوع طرح ها به کار می روند که امکان اجرای طرح های کامل تجربی که بر بنیاد کنترل و باز بینی شدید از تمام عوامل نا خواسته و نا مربوط در موفقیت تجربی استوار است، وجود

ندارد (حسینی نسب۱۳۸۷). طرح های نیمه تجربی طرح های نیمه کاملی از آزمایش های واقعی هستند (حسینی نسب۱۳۸۷) و دارای ویژگی های همچون انتخاب تصادفی، کنترل، تکرارپذیری و قابلیت تعمیم می باشند(جمشیدزهی۱۳۹۸). هدف اصلی این پژوهش، کشف روابط علی و معلولی بین متغیر هاست. در این پژوهش، آزمودنی ها به صورت تصادفی به دو گروه تعاملی و غیر تعاملی(گروه کنترل وآزمایش) تقسیم بندی شده و در هردو گروه پیش آزمون و پس آزمون اجرا می گردد.

جامعهٔ آماری

جامعهٔ آماری یا میدان پژوهش به گروه های از افراد، و قایع یا چیزهای اشاره دارد که پژوهشگر می-خواهد در باره آن ها بپردازد(سکاران۱۳۹۲). یعنی آن را از طریق سرشماری یا نمونه برداری توصیف کند و متغیرهای مربوط به آن را اندازه گیری کند. پژوهش حاضر به این منظور طراحی شده است تا نشان دهد که تدریس تعاملی و تدریس فعال که جزء روش های جدید و کاملا هدفدار تدریس در عرصهٔ آموزش و پرورش است تا چه اندازه بر پیشرفت تحصیلی، عزت نفس و رضایتمندی تحصیلی موثر و کارامد است تا تکلیف این نوع آموزش با آموزش های بومی و سنتی کاملا روشن شود. لذا جامعهٔ آماری این تحقیق عبارت است از کلیه دانش آموزان پسر پایهٔ پنجم دبستان شهر دوست محمد زابل که در سال تحصیلی ۱۴۰۰ - ۱۳۹۹ مشغول به تحصیل هستند. به عبارت دیگر جامعهٔ آماری این تحقیق شامل ۴/۳۷۶نفر دانش آموز پسر می باشند که در ۲۱۰ مدرسه ابتدایی شهر زابل(دوست محمد) مشغول به تحصیل می باشند.

شیوه انتخاب نمونه و روش اجرای آن

شیوه انتخاب نمونه از نوع تصادفی خوشه ای چند مرحله ای است. برای نمونه گیری، ابتدا تمامی مدارس پسرانه ابتدایی آموزش و پرورش شهر دوست محمد زابل در قالب ۴ خوشه کلی طبقه بندی شد. سپس از بین ۴ خوشه مزبور، به دلیل محدودیت های کرونایی، ۸ مدرسهٔ در دسترس انتخاب گردید. و به دلیل اختیاری بودن حضور دانش آموزان در کلاس های درس به علت قوانین کرونایی حاکم بر مدارس، از دانش آموزان در دسترس

استفاده و در نهایت به دو گروه تعاملی(۲۱نفر) و غیر تعاملی(۲۱نفر) دسته بندی گردید. برای محتوای آموزشی نیز از مجموع دروس مختلف پایه پنجم، یک درس به صورت تصادفی انتخاب(درس علوم) و از بین فصول مطرح شده در آن درس نیز یک فصل به صورت تصادفی برگزیده و سپس هردو گروه به شکل زیر تحت آموزش قرار گرفتند:

گروه یک :

- تأثیر روش تدریس تعاملی بر پیشرفت تحصیلی؛
- تأثیر روش تدریس تعاملی بر رضایت تحصیلی؛
- تأثیر روش تدریس تعاملی بر عزت نفس تحصیلی.

گروه دو :

- روش تدریس غیر تعاملی (سخنرانی) بر پیشرفت تحصیلی؛
- روش تدریس غیر تعاملی (سخنرانی) بر رضایت تحصیلی؛
- روش تدریس غیر تعاملی (سخنرانی) بر عزت نفس تحصیلی.

در روش تعاملی، گروه آموزدنی به گروه های ۴ تا ۶ نفری تقسیم شدند. تدریس به شکل راهنمایی گروه های تشکیل یافته صورت گرفت. برای هر جلسه مباحثی تعیین شد. مبحث تعیین شده در هرجلسه تدریس و سپس دانش آموزان به بحث و تعامل پرداختند و در مورد یادگیری دانش آموزان نسبت به آن مطلب در هر جلسه اطمینان حاصل شد.

پس از پایان هر هفته از دانش آموزان آزمونی به صورت شفاهی به عمل آمد که نحوه پاسخ به آزمون ها به صورت انفرادی و بدون کمک هم تیمی بود و نتایج آزمون ها با نمره قبلی آن ها در درس مذکور مقایسه شد و در صورت نیل هرکدام از اعضای گروه به پیشرفت، امتیاز لازم به گروه ها اعطا گردید.

مدت دوره اعمال متغیر مستقل ۲۶جلسه بود.

در روش غیر تعاملی، از روش سخنرانی که از حالت یکطرفه برخوردار است و جزو روش خطی شمرده می شود استفاده شد. در این روش، آموزش، توضیح و توصیف مطالب بود. ارزشیابی پس از پایان ۲۶جلسه تدریس به دو روش تدریس متفاوت انجام شد، آزمونی

پایانی مشابه از هردو گروه به عمل آمد تا پیشرفت آن ها در درس علوم تجربی مشخص گردد.

قبل از اجرای تدریس۲۶جلسه ای، پرسشنامه های محقق ساختهٔ پیشرفت تحصیلی، رضایت تحصیلی و عزت نفس تحصیلی در اختیار هر دو گروه (تعاملی و غیر تعاملی) قرار گرفت و نتایجی حاصل ضبط گردید. آنگاه پس از ۲۶جلسه تدریس، مجددا پرسشنامه های مذکور به آن ها داده شد و نتایج ضبط گردید. بدین صورت نتایج متغیرهای مذکور در هردو گروه با هم مقایسه شد.

ابزار پژوهش

ابزار و گردآوری داده ها با توجه به نوع تحقیق، متفاوت است و با روش ها و ابزار گوناگون مانند: مصاحبه، مشاهده، پرسشنامه، اسناد و مدارک، عکس و فیلم، ضبط صوت و امثال آن به دست می-آید. از آنجا که روش مطالعه در این تحقیق میدانی است، پرسشنامه - که عبارت است از: مجموعه ای از سؤالات کتبی و غالباً مبتنی بر گزینه های مشخص که پاسخ دهنده جواب های خود را بر آن درج می کند- می تواند بهترین ابزار برای گردآوری داده ها و اندازه گیری متغیرها باشد، لذا ابزار تحقیق حاضر پرسشنامه های محقق ساخته است که برای سه متغیر مختلف ولی مرتبط به هم که عبارت بودند از : الف) پیشرفت تحصیلی، ب) رضایت تحصیلی ج) عزت نفس تحصیلی که هرکدام: (پیشرفت تحصیلی ۵۰ سوال، رضایت تحصیلی ۳۰ سوال و اعتماد به نفس تحصیلی ۵۰ سوال به علاوهٔ ۸ سوال دروغ سنج) - بسته با هدف بررسی میزان تأثیر گذاری روش تدریس فعال بر سه متغیر فوق- طراحی شده است.

پرسشنامه استاندارد پیشرفت تحصیلی دانش آموزان

پرسشنامه پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، پرسشنامه ای محقق ساختهٔ تک عاملی است که به منظور سنجش پیشرفت تحصیلی دانش آموزان طراحی شده است. این پرسشنامه دارای ۵۰ سوال است و بر اساس طیف دو گزینه ای «بلی» یا «خیر» به سنجش پیشرفت تحصیلی دانش آموزان می پردازد.

به دو طریق می توان از تحلیل این پرسشنامه استفاده کرد: ۱) تحلیل بر اساس مولفه های پرسشنامه که به علت تک عاملی بودن، مؤلفه ها حین تحلیل با دستگاه SPSS ساخته می شود. ۲) تحلیل بر اسا س میزان نمره به دست آمده، که سوال های پرسشنامه پژوهش با مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت اینگونه تحلیل می شود: بلی یک نمره، خیر صفر نمره.

ابتدا نمره های به دست آمده جمع آوری شده و سپس بر اساس جدول زیر قضاوت می شود.

باید توجه داشت که میزان امتیاز های زیر برای یک پرسشنامه است در صورتی که به طور مثال ۱۰ پرسشنامه وجود داشته باشد باید امتیاز های زیر ضرب در ۱۰ شود. مثال: حد پایین نمرات پرسشنامه به طریق زیر بدست آمده است. تعداد سوالات پرسشنامه ۱ = حد پایین نمره

حد پایین نمره=۰، حد متوسط نمرات=۲۵، و حد بالای نمرات=۵۰

امتیازات از ۵۵ عبارت فوق با یکدیگر جمع می شود. حداقل امتیاز ممکن ۰ و حداکثر ۵۰ خواهد بود.

نمره بین ۰ تا ۱۶: میزان پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در حد پایینی می باشد.

نمره بین ۱۷ تا ۳۴: میزان پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در حد متوسط می باشد.

نمره بالاتر از ۳۴: میزان پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در حد بالای می باشد.

روایی و پایایی پرسشنامه

الف) روایی ابزار جمع آوری داده ها

اعتبار یا روایی این است که یک ابزار اندازه گیری تا چه حد چیزی را اندازه می گیرد که ما فکر می کنیم (سرمد و همکاران،۱۳۹۰). روایی این پرسشنامه در پژوهش (صالحی، ۱۳۹۴) سنجیده شده است.

ب) پایایی ابزارهای جمع آوری داده ها

قابلیت اعتماد یا پایایی یک ابزار عبارت است از درجه ثبات آن در اندازه گیری هر آنچه اندازه می-گیرد. یعنی اینکه ابزار اندازه گیری در شرایط یکسان تا چه اندازه نتایج

یکسانی به دست می-دهد(سرمد و همکاران،۱۳۹۰). ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده در پژوهش (صالحی، ۱۳۹۴) برای این پرسشنامه۰/۸۶ است که بالای ۰/۷ برآورد شده است.

پرسشنامه استاندارد رضایت از تحصیل ۳۰ سوالی

پرسشنامهٔ رضایت از تحصیل توسط شیخ الاسلامی و احمدی در سال (۱۳۹۰) به منظور سنجش رضایت تحصیلی طراحی و تدوین شده است. این پرسشنامه دارای ۳۰ سوال و سه مولفه رضایت از مدرسه، نگرش به تحصیل و رضایت از معلمان در مدرسه می باشد. این پرسشنامه، بر اساس طیف پنج گزینه ای لیکرت(کاملا مخالفم=۱. مخالفم=۲. نظری ندارم=۳. موافقم=۴. کاملا موافقم=۵) طبقه بندی شده است.

مولفه های پرسشنامه

این پرسشنامه استاندارد بوده و دارای ۳۰ سوال و سه زیر مقیاس:

- رضایت از مدرسه، سوال‌های۳۰/۲۷/۲۴/۱۹/۱۶/۱۳/۱۱/۴)؛
- نگرش به تحصیل، سوالهای۲۸/۲۶/۲۵/۲۳/۲۱/۲۰/۱۴/۱۲/۱۰/۷/۶/۳/۲/۱؛
- رضایت از معلمان در مدرسه، سوال های ۲۹/۲۲/۱۷/۱۵/۸/۵) می‌باشد.

به دو طریق می‌توان از تحلیل این پرسشنامه استفاده کرد:

۱) تحلیل بر اساس مولفه های پرسشنامه که مؤلفه ها، حین تحلیل با دستگاه SPSS ساخته می شود.

۲) تحلیل بر اساس میزان نمره به دست آمده.

بر اساس این روش از تحلیل نمره های به دست آمده جمع آوری شده و سپس بر اساس جدول زیر قضاوت می شود. توجه داشت که میزان امتیاز های زیر برای یک پرسشنامه است در صورتی که به طور مثال۱۰ پرسشنامه باشد باید امتیاز های زیر ضرب در ۱۰ شود.

مثال: حد پایین نمرات پرسشنامه به طریق زیر بدست آمده است

تعداد سوالات پرسشنامه * ۱ = حد پایین نمره.

حدپایین نمره=۳۰، حد متوسط نمرات=۷۵، و حد بالای نمرات ۱۵۰ می باشد.

امتیازات از ۳۰ عبارت فوق با یکدیگر جمع آوری می شود. حداقل امتیاز ممکن ۳۰ و حداکثر ۱۵۰ خواهد بود.

نمره بین ۳۰ تا ۵۰ : میزان رضایت تحصیلی در حد پایین می باشد.

نمره بین ۵۰ تا ۱۰۰: میزان رضایت تحصیلی در حد متوسط می باشد.

نمره بالاتر از ۱۰۰: میزان رضایت تحصیلی در حد بالا می باشد.

روایی و پایایی پرسشنامه

الف) روایی ابزار جمع آوری داده ها

اعتبار یا روایی این است که یک ابزار اندازه گیری تا چه حد چیزی را اندازه می گیرد که ما فکر می کنیم(سرمد و همکاران،۱۳۹۰).در پژوهش شیخ الاسلامی و احمدی(۱۳۹۰) روایی محتوایی و صوری و ملاکی این پرسشنامه مناسب ارزیابی شده است.

ب) پایایی ابزارهای جمع آوری داده ها

قابلیت اعتماد یا پایایی یک ابزار عبارت است از درجه ثبات آن در اندازه گیری هر آنچه اندازه می-گیرد یعنی اینکه ابزار اندازه گیری در شرایط یکسان تا چه اندازه نتایج یکسانی به دست می-دهد(سرمد و همکاران،۱۳۹۰). ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده در پژوهش شیخ الاسلامی و احمدی(۱۳۹۰) برای این پرسشنامه۰/۸۳ است که بالای ۰/۷ برآورد شده است.

پرسشنامه عزت نفس تحصیلی

پرسشنامهٔ عزت نفس کوپر اسمیت(۱۹۶۷) به منظور سنجش میزان احساس ارزشمندی دانش آموزان در زمینه های اجتماعی و تحصیلی ساخته شده است. او با این فرض که عزت نفس خصیصه ای نسبتا ثابت است بر اساس تجدید نظری که روی مقیاس راجرز و دایموند (۱۹۵۴) انجام داد آن را تهیه کرده است.

پرسشنامۀ عزت نفس کوپر اسمیت مشتمل بر ۵ موضوع است که عبارت است از: انجام تکلیف آموزشی، روابط اجتماعی، خانواده، خود و آینده و دارای چهار خرده مقیاس است، عزت نفس عمومی، عزت نفس اجتماعی(همسالان)، عزت نفس خانوادگی(والدین)، عزت نفس تحصیلی(آموزشی).

این پرسشنامه دارای ۵۸ سوال دو گزینه ای با گزینه های «بلی=۱ نمره» و «خیر=۰نمره» است که۸سؤال دروغ سنج در محاسبه سنجیده نمی شود. چنانچه پاسخ دهنده از سوالات دروغ سنج بیش از چهار نمره بیاورد، بدان معنا است که اعتبار آزمون پایین بوده و آزمودنی سعی کرده خود را بهتر از آنچه هست جلوه دهد. اما در مورد نمره گذاری سؤالات ۱،۴،۵،۸،۹،۱۴،۱۹،۲۰،۲۸،۲۹،۳۳،۳۷،۳۸،۳۹،۴۲،۴۳،۴۶،۴۷ اگر آزمودنی با بلی پاسخ دهد، یک نمره و اگر با خیر پاسخ دهد نمره صفر می گیرد.

بقیه سوالات به صورت معکوس است یعنی پاسخ خیر آن ها یک نمره و پاسخ بلی، صفر نمره می-گیرد. بنا براین نمره کل آزمودنی حد اقل صفر و حد اکثر ۵۰ خواهد بود. حد اقل نمره خرده مقیاس عزت نفس عمومی، صفر و حد اکثر ۲۶، عزت نفس اجتماعی، صفر و ۸ و عزت نفس تحصیلی، صفر و ۸، عزت نفس خانوادگی، صفر و ۸ خواهد بود.

سوال های مربوط به مقیاس ها و شیوه نمره گذاری پرسشنامۀ عزت نفس کوپر اسمیت در جدول زیر آمده است:

بعد اجتماعی(بلی=۲۸-۱۴-۸-۵ ، خیر=۵۲-۴۹-۴۰-۲۱). بعدخانوادگی(بلی=۲۹-۲۰-۹ ، خیر=۴۴-۲۲-۱۶-۱۱-۶). بعد تحصیلی(بله=۴۶-۴۲-۳۷-۳۳ ، خیر=۵۴-۲۳-۱۷-۲). بعد عمومی(بله=۴۷-۴۳-۳۹-۳۸-۲۷-۱۹-۴-۱،خیر=۵۷-۵۶-۵۵-۵۱-۴۸-۳۵-۳۴-۳۱-۳۰-۲۵-۲۴-۱۸-۱۵-۱۳-۱۲-۱۰-۷-۳) و سؤالات دروغ سنج=۵۸-۵۳-۵۰-۴۵-۴۱-۳۶-۳۲-۲۶

روایی و پایی پرسشنامه

الف) روایی پرسشنامه عزت نفس دانش آموزی کوپر- اسمیت

روایی آزمون بر اساس تحلیل عامل و همبستگی با آزمون های عزت نفس شخصیت مورد تائید قرار گرفته و همسانی درونی آن بر اساس ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۷ است (فتحی آشتیانی).

ب) پایایی این پرسشنامه:

قابلیت اعتماد یا پایایی یک ابزار عبارت است از درجه ثبات آن در اندازه گیری هر آنچه اندازه می-گیرد یعنی اینکه ابزار اندازه گیری در شرایط یکسان تا چه اندازه نتایج یکسانی به دست می دهد.

پایایی این پرسشنامه توسط غباری، بناب و حجازی (۱۳۸۶) با آزمون آلفای کرونباخ۰/۸۷ است که با استفاده از نرم افزار بالای spss بدست آمده است. (شبکه آموزشی پژوهشی مادسیج Madsg.com):

روش تجزیه و تحلیل داده ها

برای تحلیل داده های آماری پژوهش حاضر و به منظور توصیف و نشان دادن پیشرفت تحصیلی دانش آموزان از شاخص ها و روش های آماری استفاده شده است. به منظور تلخیص داده ها از شاخص های آمارتوصیفی شامل جدول های میانگین، انحراف معیار استاندارد، نمودار توزیع فراوانی، درصد، شاخص های مرکزی و پراکندگی استفاده می شود. و برای آزمون فرضیه های پژوهش از آمار استنباطی آزمون کلموگروف-اسمیرنف، آزمون لوین و تحلیل کوواریانس بهره گرفته می شود.

یافته های پژوهش

در تجزیه و تحلیل داده های پژوهش حاضر با استفاده از روش های آماری مانند کوواریانس، کولموگرف-اسمیرنف و آزمون لوین به بررسی فرضیه های پژوهش پیش رو پرداخته شده است.

جدول ۱: نتایج آزمون کولموگرف- اسمیرنف مربوط به پیش آزمون و پس آزمون مقیاس‌ها

	پیشرفت تحصیلی		رضایت تحصیلی		عزت نفس	
	پیش آزمون	پس آزمون	پیش آزمون	پس آزمون	پیش آزمون	پس آزمون
کولموگرف –اسمیرنف	.۲۹۴	.۲۶۰	.۲۷۳	.۱۶۹	.۲۶۴	.۱۴۳
سطح معناداری	۰،۰۰	۰،۱	۰،۰۰	۰،۴	۰،۰۰	۰،۳

چنانچه از نتایج جدول فوق استنباط می‌شود، میزان ضرایب کولموگروف- اسمیرنف در مورد همهٔ مقیاس‌ها با توجه به سطوح اطمینان که از ۰/۰۵ کمتر گزارش شده است، معنادار نشان داده‌اند. بنابراین متغیرها دارای توزیع نرمالی است و می‌توان از تحلیل‌های پارامتریک برای آن استفاده کرد.

جدول ۲: نتایج آزمون لوین (همگنی واریانس‌ها) مربوط به پیش آزمون و پس آزمون مقیاس‌ها

آزمون‌ها	آماره لوین	درجه آزادی ۱	درجه آزادی ۲	سطح معناداری
پیش آزمون پیشرفت تحصیلی	۰،۵	۱	۳۳،۱۹۹	۰،۹۴۷
پس آزمون پیشرفت تحصیلی	۱،۵۵	۱	۳۷،۱۹۷	۰،۲۲۱
پیش آزمون رضایت تحصیلی	۰،۲۲۱	۱	۳۹،۹۵۸	۰،۶۴۱
پس آزمون رضایت تحصیلی	۱ ۳۸،۵۲۴		۳۶،۵۷	۰،۶۰
پیش آزمون عزت نفس	۰،۶۹۰	۱	۳۹،۹۲۳	۰،۴۱۱
پس آزمون عزت نفس	۱ ۱۶،۶۵۳		۳۰،۷۲۵	۰،۱۰۰

همانطور که در جدول شماره۲ مشاهده می‌کنید، آزمون لون متغیر پیشرفت تحصیلی در پیش آزمون و پس آزمون معنادار نیست پس تحلیل کوواریانس به درستی انجام شده است. آزمون لون متغیر رضایت تحصیلی در پیش آزمون و پس آزمون معنادار نیست پس تحلیل

کوواریانس به درستی انجام شده است. آزمون لون متغیر عزت نفس در پیش آزمون و پس آزمون معنادار نیست پس تحلیل کوواریانس به درستی انجام شده است.

فرضیه اول: روش یادگیری تعاملی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ابتدایی تأثیر دارد؟

برای بررسی این فرضیه از آزمون تحلیل کوواریانس استفاده شد. در این آزمون به جای مقایسه ساده متغیر وابسته بین دو گروه در پس آزمون، تفاوت‌های فردی آن‌ها که از ابتدا وجود داشته است نیز در نظر گرفته شد. برای این منظور متغیر پیش آزمون، به عنوان متغیر همراه به تحلیل کوواریانس وارد شد و نهایتاً در پس آزمون، پس از تعدیل ناشی از متغیر همراه تفاوت دو گروه سنجیده شد.

جدول ۳: آزمون کوواریانس تأثیر روش آموزش تعاملی بر پیشرفت تحصیلی

منبع	مجموع مجذورات مدل ۳	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	معناداری
مجذور اتا					
مدل تصحیح شده	۳۶۶،۶۶۹	۳	۱۲۲،۲۲۳	۰،۵۵۵	۰،۶۴۸
۰،۴۲					
عرض از مبدأ	۴۷۸۸،۶۶۷	۱	۴۷۸۸،۶۶۷	۲۱،۷۴۶	۰،۰ ۰،۳۶۴
تعامل (T)	۱ ۳۷،۶۵۳	۳۷،۶۵۳	۰،۱۷۱	۰،۰۵۸	۰،۴
پیشرفت تحصیلی (P)	۱ ۴۰،۷۱۲	۴۰،۷۱۲	۰،۱۸۵	۰،۶۷۰	۰،۵
TP	۱ ۹،۲۲۳	۹،۲۲۳	۰،۴۲	۰،۸۳۹	۰،۱
خطا	۸۳۶۸،۱۱۷	۳۸	۲۲۰،۲۱۴		
کل	۴۲ ۱۹۷۶۷۵				
کل تصحیح شده	۸۷۳۴،۷۸۶	۴۱			

R مجذور = ۰،۴۲

چندگانه R مجذور = -۰،۳۴

همانگونه که در جدول شماره۳ مشاهده می‌کنید، دو گروه تعاملی و غیر تعاملی در پس آزمون تفاوت معنادار دارند و سطح معناداری روش یادگیری تعاملی بر اساس پیشرفت تحصیلی در سطح ۰/۰۵۸ است.

جدول ۴: میانگین گروه‌های روش آموزش تعاملی بر اساس پیشرفت تحصیلی

روش	میانگین	انحراف استاندارد	تعداد
غیرتعاملی	۶۴،۲۸۵۷	۱۲،۳۴۹۶۷	۲۱
تعاملی	۶۹،۸۵۷۱	۱۶،۳۶۸۵۲	۲۱

همانطور که در جدول شماره۴ مشاهده می‌کنید، میانگین گروه غیر تعاملی در سطح ۶۴/۲۸ و در مقابل میانگین گروه تعاملی در سطح ۶۹/۸۵ است. لذا نمرات میانگین نشان می‌دهد که دانش آموزانی که روش یادگیری تعاملی را آموزش دیده‌اند، نسبت به کسانی که روش را فرا نگرفته‌اند پیشرفت تحصیلی بیشتری دارند. بنابراین روش تعاملی بر پیشرفت تحصیلی تأثیر می‌گذارد.

فرضیه دوم: روش یادگیری تعاملی بر رضایت تحصیلی دانش آموزان دورهٔ ابتدایی مؤثر است.

برای بررسی این فرضیه از آزمون تحلیل کوواریانس استفاده شد. در این آزمون به جای مقایسه ساده متغیر وابسته بین دو گروه در پس آزمون، تفاوت‌های فردی آن‌ها که از ابتدا وجود داشته است نیز در نظر گرفته شد. برای این منظور متغیر پیش آزمون، به عنوان متغیر همراه به تحلیل کوواریانس وارد شد و نهایتاً در پس آزمون، پس از تعدیل ناشی از متغیر همراه تفاوت دو گروه سنجیده شد.

جدول۵: آزمون کوواریانس تأثیر روش تعاملی بر رضایت تحصیلی

منبع	مجموع مجذورات نوع ۳	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	معناداری
مدل تصحیح شده	۶۵۰۰،۸۶۵	۳	۲۱۶۶،۹۵۵	۱۲،۵۳	۰،۰
					۰،۴۹۷

عرض از مبدأ۲۵۷۲۸،۰۵۶	۱	۲۵۷۲۸،۰۵۶	۱۴۸،۷۷۳	۰،۰	۰،۷۹۷
تعامل (T ۷۳۶،۲۷۹	۱	۷۳۶،۲۷۹	۴،۲۵۸	۰،۰۴۶	۰،۱۰۱
رضایت (R ۱ ۲۶،۱۱۶	۱۵۱.۲۶،۱۱۶	۰،۷۰۰	۰،۴		
RT ۱ ۵۸،۷۵۱	۳۴۰.۵۸،۷۵۱	۰،۵۶۳	۰،۹		
خطا ۶۵۷۱،۵۴	۳۸	۱۷۲،۹۳۵			
کل ۴۲۴۱۵۴۶۱					
کل تصحیح شده	۱۳۰۷۲،۴۰۵	۴۱			

R مجذور = ۰،۴۹۷

چندگانهR مجذور = ۰،۴۵۸

همانطور که در جدول شماره۵ مشاهده می‌کنید، دو گروه تعاملی و غیر تعاملی در پس آزمون تفاوت معنادار دارند و سطح معناداری روش یادگیری تعاملی بر اساس رضایت تحصیلی در سطح ۰/۰۴۶ است.

جدول ۶: میانگین روش آموزش تعاملی بر اساس رضایت تحصیلی

روش	میانگین	انحراف استاندارد	تعداد
غیرتعاملی	۸۵،۵۲۳۸	۱۴،۷۴۶۵۹	۲۱
تعاملی	۱۱۰،۲۳۸۱	۱۰،۷۴۶۶۵	۲۱
کل	۹۷،۸۸۱	۱۷،۸۵۶۰۷	۴۲

همانطور که در جدول شماره۶ مشاهده می‌کنید، میانگین گروه غیرتعاملی در سطح ۸۵/۵۲ و در مقابل میانگین گروه تعاملی در سطح ۱۱۰/۲۳ است. لذا نمرات میانگین نشان می‌دهند که دانش آموزانی که روش یادگیری تعاملی را آموزش دیده‌اند نسبت به کسانی که بسته آموزشی را فرا نگرفته اند، رضایت تحصیلی بیشتری دارند؛ بنابراین، روش یادگیری تعاملی بر رضایت تحصیلی تأثیر می‌گذارد.

فرضیه سوم: روش یادگیری تعاملی بر عزت نفس تحصیلی دانش آموزان ابتدایی در فرایند یادگیری تأثیر دارد.

برای بررسی این فرضیه از آزمون تحلیل کوواریانس استفاده شد. در این آزمون به جای مقایسه ساده متغیر وابسته بین دو گروه در پس آزمون، تفاوت‌های فردی آن‌ها که از ابتدا وجود داشته است نیز در نظر گرفته شد. برای این منظور متغیر پیش آزمون، به عنوان متغیر همراه به تحلیل کوواریانس وارد شد و نهایتاً در پس آزمون، پس از تعدیل ناشی از متغیر همراه تفاوت دو گروه سنجیده شد.

جدول ۷: آزمون کوواریانس تأثیر روش تعاملی بر عزت نفس

منبع	مجموع مجذورات نوع ۳	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	معناداری
مدل تصحیح شده	۱۰۷۹،۸۸۲	۳	۳۵۹،۹۶۱	۷،۱۷۶	۰،۰۰۱
عرض از مبدأ	۱۸۲۸۵،۵۸۳	۱	۱۸۲۸۵،۵۸۳	۳۶۴،۵۵۶	۰،۰۰
تعامل (T)	۱ ۲۲،۶۶۵	۴۵۲. ۲۲،۶۶۵		۰،۰۵۶	۰،۰۱۲
عزت نفس (K)	۱۹۷،۸۶۴	۱	۱۹۷،۸۶۴	۳،۹۴۵	۰،۰۵۴
K*R	۷،۲۴۲	۱	۷،۲۴۲	۰،۱۴۴	۰،۷۰۶
خطا	۱۹۰۶،۰۲۳	۳۸	۵۰،۱۵۹		۰،۰۰۴
کل	۴۲۲۷۲۱۰۶				
کل تصحیح شده	۲۹۸۵،۹۰۵	۴۱			

R Squared = ۰،۳۶۲
Adjusted R Squared = ۰،۳۱۱

همانطور که در جدول شماره۷ مشاهده می‌کنید، دو گروه تعاملی و غیر تعاملی در پس آزمون تفاوت معنادار دارند و سطح معناداری روش یادگیری تعاملی بر اساس عزت نفس در سطح ۰/۰۵۶ است.

جدول ۸: میانگین گروه‌های تعامل بر اساس عزت نفس

تعامل	میانگین	انحراف استاندارد	تعداد
غیرتعاملی	۷۱،۷۶۱۹	۱۸،۷۵۳۴۱	۲۱
تعاملی	۸۴،۶۱۹	۴،۸۷۳۱۵	۲۱

همانطور که در جدول شماره۸ مشاهده می‌کنید، میانگین گروه غیرتعاملی در سطح ۷۱/۷۶ و در مقابل میانگین گروه تعاملی در سطح ۸۴/۶۱ است. لذا نمرات میانگین نشان می‌دهند که دانش آموزانی که روش یادگیری تعاملی را آموزش دیده‌اند نسبت به کسانی که بسته آموزشی را فرا نگرفته اند، عزت نفس بیشتری دارند؛ بنابراین، روش یادگیری تعاملی بر عزت نفس تأثیر می‌گذارد.

نتیجه یافته ها

در مطالعه آزمون تحلیل کواریانس میانگین پس آزمون سه متغیر بدین صورت است که عدد بدست آمده درگروه تعاملی براساس پیشرفت تحصیلی ۶۹/۸۵ است ودر تاثیر روش تعاملی بررضایت-تحصیلی۱۱۰/۲۳ ودر روش تاثیر تدریس تعاملی بر عزّت نفس دانش آموزان ۸۴/۶۱ می باشد که نسبت به میانگین بدست آمده در پیش آزمون این سه متغیر معنادار می باشد. نتایج بدست آمده از پژوهش حاضر حاکی از این است که تدریس تعاملی بر پیشرفت تحصیلی، رضایت تحصیلی وعزّت-نفس دانش آموزان تاثیر دارد.

نتیجه گیری

بهسازی کیفیت یادگیری در مدارس و آماده کردن دانش آموزان در زمینهٔ حل مسایل آموزشی از یک سو مستلزم ارتقاء کیفیت تدریس و باور به توانایی های فراگیران بوده و از سوی دیگر، نتایج مطالعات متعددی، سود مندی روش تدریس تعاملی را در زمینه های گوناگون نشان داده است. لذا پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر روش تدریس تعاملی بر

پیشرفت تحصیلی، عزت نفس و رضایت تحصیلی بر دانش آموزان پایه پنجم ابتدایی مورد بحث و بررسی قرار گرفت.

نتایج نشان داد، دانش آموزانی که به روش تدریس تعاملی، آموزش داده شده اند، پیشرفت تحصیلی بالاتر، اعتماد به نفس بیشتر و رضایتمندی لازم از تحصیل را برخوردارند. پس با توجه به نتایج پژوهش حاضر می توان ادعا نمود که رابطه معناداری بین هر یک از متغیرهای پژوهش باتدریس تعاملی وجود دارد.

تفسیرتاثیر روش یادگیری تعاملی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان :

با توجه به یافته های این تحقیق، تاثیر یادگیری تعاملی بر پیشرفت تحصیلی نسبت به یادگیری سنتی(غیرتعاملی) معنا دار است که فرضیهٔ تحقیق تایید و فرضیه ۰ رد می شود.

این یافته ها همسان با یافته های دیگر است : کاتلین و همکاران(۲۰۰۳)، هرید(۲۰۰۰)،گاردنر وجولر(۲۰۰۰)، جانسون وجانسون(۲۰۰۱)، اسلاوین وهمکاران(نقل از آندرس(۱۹۹۸)،کول و چان(۱۹۹۰)،کرامتی(۱۳۸۲)،کرامتی (۱۳۸۴)،کندی(به نقل ازقدرتی ۱۳۸۰)،صیرفی(۱۳۸۰)، خوشبخت(۱۳۸۰)،حسینی نسب(۱۴۸۷).

درمجموع با توجه به یافته های این پژوهش و یافته های دیگران می توان نتیجه گرفت که روش تدریس تعاملی فرصت اندیشیدن، خلاقیت و تفکرمنطقی و تجربه متعامل دانش آموزان با یکدیگر را فراهم آورده و تاثیر مثبت بر موفقیت وپیشرفت تحصیلی آن ها می گذارد.

تفسیر تاثیر روش یادگیری تعاملی بر رضایتمندی تحصیلی :

میانگین بدست آمده از گروه آزمودنی تعاملی نسبت به گروه غیر تعاملی معنا دار است. پس این روش، رضایتمندی تحصیلی بالاتری را برای دانش آموزان در پی دارد که فرضیه تحقیق تایید و فرضیه ۰ رد می شود.

این یافته ها همسو با یافته های دیگر است : چَنچالُر و چومفتونگ(۲۰۰۴)، صولتی وهمکاران(۲۰۱۰)، عطایی و پنجه پور(۲۰۱۲)،ویلیام (۲۰۰۵).

از این یافته و یافته های دیگر می توان نتیجه گرفت که در روش یادگیری تعاملی دانش آموزان از انگیزه قوی برای یادگیری مطلوب، ایجاد فضای با نشاط و پر هیجان و مشارکت در بحث برخوردارند که شوق بیشتر به یادگیری پیدا کرده و موجب افزایش رضایتمندی آنان به تحصیل می-شود.

تفسیر روش یادگیری تعاملی بر عزت نفس :

با توجه به یا فته های این تحقیق میزان عزت نفس دانش آموزان در روش یادگیری تعاملی به شکل معنا دار نسبت به گروه غیرتعاملی بیشتر است. تایید فرضیهٔ تحقیق و رد فرضیه صفر .

نتایج این تحقیق با نتایج تحقیقات دیگر همخوانی دارد: زیسک (۱۹۹۸)، هالت فرتر وهالت فرتر (۱۹۹۷)، جانسون وجانسون(۱۹۹۴)،ایوبی(۱۳۷۷)، کلانتر قریشی(۱۳۹۲).

با توجه به یافته ها می توان نتیجه گرفت که روش یادگیری تعاملی تاثیر مثبت بر عزت نفس در دوره-های مختلف تحصیلی خصوصا در دوره ابتدایی دارد چرا که خمیرمایه و شالودهٔ عزت نفس در سال-های ابتدایی زندگی هر فرد نهاده می شود و کمتر تغییر پذیر است. پس در قدم اول والدین و سپس معلمان و مربیان در شکل گیری و افزایش عزت نفس دانش آموزان نقش مهم و مؤثری دارند.

نهایتا به این نتیجه می رسیم که روش یادگیری تعاملی بر پیشرفت تحصیلی رضایتمندی تحصیلی و عزت نفس تحصیلی تاثیر گذار است.

فهرست منابع

الف) فارسی و عربی:

۱) آقا میرزایی، طاهره، بررسی عوامل مؤثّر بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان (مطالعهٔ موردی دانشگاه علوم و فنون مازندران)، نامهٔ آموزش عالی دروهٔ جدید، سال پنجم، شمارهٔ بیستم، زمستان۱۳۹۱.

۲) اوما، سکاران، روشهای تحقیق در مدیریت، ترجمه محمد صائیبی، محمود شیرازی، ص۲۱۸.

۳) ایوبی، حسن. (۱۳۷۷). مقایسه یادگیری مشارکتی، یادگیری سنتی(متداول) بر پیشرفت تحصیلی و حرمت خود دانش آموزان. دختر پایهٔ سوم متوسطه رشتهٔ علوم انسانی، پایان نامهٔ کارشناسی ارشد دانشگاه علامه طباطبایی.

۴) پ.س. پروژهٔ سنجش میزان رضایتمندی از تحصیل دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحدقوچان در سال تحصیلی(۸۵-۸۴) و عوامل موثر برآن ، پایان نامهٔ کارشناسی، رشتهٔ علوم اجتماعی – پژوهشگری، بانک پایان نامهٔ دانشجویی،K mehr thesis.ir

۵) تقی پور، حسینعلی و همکاران، دانش محتوایی روش های معلمی و تأثیر آن بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی، (SID.ir ،۲۰۱۷may)

۶) جمشیدزهی، عبدالرزاق و همکاران،روش تدریس مشارکتی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، نشر هنر و علوم دانشگاهی، زمستان(۱۳۹۸)

۷) حامدی نسب، صادق و همکاران، ویژگی های روان سنجی پرسشنامهٔ خوشبینی علمی مدرسه و ارتباط آن با خوشبینی علمی دانش آموز، خودکارآمدی و انگیزهٔ پیشرفت در میان دانش آموزان شهراردبیل، فصلنامه اندازه گیری تربیتی دانشگاه علامه طباطبائی، سال هشتم، شماره ۹۲ ، پاییز ۲۶ ، ص ۹۳ تا ۶

۸) حسینی نسب، سیدداود/ فلاح، نوروز.(۱۳۸۷). تأثیر روش تدریس مشارکتی و روش تدریس سُنّتی بر پیشرفت تحصیلی و نگرش به درس معارف اسلامی در مراکز پیش دانشگاهی شهر تبریز، مجلهٔ علوم تربیتی، سال اول، شمارهٔ سوم، پاییز۸۷ . صص۴۱-۸۰

۹) خوشبخت، فریبا.(۱۳۸۰).تأثیر آموزش به روش مشارکتی و انفرادی بر یادگیری و یادآوری آزاد. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شیراز.

۱۰) زارعی، محمد حسین و همکاران، تبیین رویکردهای یاددهی-یادگیری و ارزشیابی مناسب برای برنامهٔ درسی رشد حرفه ای مربیان پیش دبستانی، دانشکدهٔ علوم تربیتی و روان شناسی دانشگاه اصفهان، سال دوازدهم، شمارهٔ ۲، شمارهٔ پیاپی۲۶، پاییز و زمستان ۱۳۹۶.

۱۱) سرمد، زهره، حجازی، الهه و عباس بازرگان(۱۳۹۵)، روش تحقیق در علوم رفتاری، انتشارات آگاه.

۱۲) سهل آبادی، تقی پور، ح.(۱۳۷۴)، تعیین سطوح شناختی پرسشها و تکالیف دورهٔ ابتدایی در وضع موجود و اعتلای این سطح به وضع مطلوب بر اساس طبقه بندی بلوم و استفاده از چهار چوب الگوهای تدریس، پایان نامهٔ کار شناسی ارشد، دانشگاه تربیت معلم تهران.

۱۳) شعاری نژاد، علی اکبر (۱۳۶۴.(فرهنگ علوم رفتاری. تهران: انتشارات امیرکبیر، ص ۸، ص ۱۹۸

۱۴) شبکه آموزشی پژوهشی مادسیج (Madsg.com@gmail.com)

۱۵) شعبانی، حسن، روش تدریس پیشرفته (آموزش مهارتها و راهبردهای تفکر)، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه ها (سمت)، ۱۳۸۲.

۱۶) شیخ الاسلامی، راضیه، ساره و احمدی(۱۳۹۰)، رابطهٔ هوش هیجانی با رضایت از تحصیل دانش آموزان، مجلهٔ علوم رفتاری، دوره ۵ ، شماره۲.

۱۷) صالحی، ابوتراب(۱۳۹۴)، بررسی رابطه مهارت های مدیران با پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ابتدایی شهرستان ابهر، پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد تحقیقات آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد زنجان.

۱۸) صولتی، مهرداد، جوادی، رفعت، تشنیزی، سعید و اصغری، نسرین. (۱۳۸۹). میزان مطلوبیت دو روش تدریس مشارکتی از دیدگاه دانشجویان. مجلهٔ پزشکی هرمزگان، ۴، ۳، ۱۹۷-۱۹۱.

۱۹) علاقه بند، علی، مقدمات مدیریت آموزشی، تهران، نشر روان،۱۳۷۵

۲۰) غباری بناب، باقر و حجازی، مسعود. (۱۳۸۶). رابطه جرات ورزی و عزت نفس با پیشرفت تحصیلی در دانش آموزان تیز هوشی و عادی، پژوهش در حیطه کودکان استثنایی، ۷(۳): ۲۹۹-۳۱۶.

۲۱) قدرتی، معصومه.(۱۳۸۰). مقایسه تأثیر یادگیری مشارکتی با یادگیری انفرادی در میزان یاد سپاری، درک، فهم، تجزیه و تحلیل و قضاوت علمی درس علوم تجربی دانش آموزان پایه پنجم. پایان نامهٔ کارشناسی ارشد. دانشگاه علامه طباطبایی.

۲۲) کلانتر قریشی، منیر.(۵۳۳۱) . تأثیر روش آموزش تلفیقی یادگیری مشارکتی و یادگیری در حد تسلط برخودکارامدی، عزت نفس و پیشرفت تحصیلی، فصلنامهٔ پژوهش در نظام های آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات ایران، (۱۲): ۱۰۷-۸۹ .

۲۳) م.ک(مجله کتاب روش) زمستان ۱۳۸۴، پیش شمارهٔ۴، کلیات فنون و روش های تدریس، پایگاه اطلاع رسانی حوزه،/ سلیقه دار، لیلا، انتخاب روش تدریس گامی مهم در طراحی آموزشی رشد فناوری آموزشی، دورهٔ پنجم، شمارهٔ۱، مهر ۱۳۹۸.

۲۴) نصری، صادق و همکاران، مدل یابی ساختاری رابطهٔ خودکارآمدی، فراشناخت با ارزیابی حل مسألهٔ دانش آموزان متوسطه، مجلهٔ روان شناسی مدرسه، پاییز۱۳۹۳، دورهٔ ۳، شماره۱۲۱/۳-۱۰۶

۲۵) نواب دانشمند، فریبا، بررسی برخی از روش های آموزش حقوق بشر، مجلهٔ حقوقی، نشریهٔ مرکز امور حقوقی بین المللی معاونت حقوقی و امور مجلس ریاست جمهوری شمارهٔ سی و هفتم، ۱۳۸۶ ، صص ۱۶۷

۲۶) یاریاری، ف.، کدیور، پ.، و میرزاخانی، م. (۱۳۸۷). تأثیر تدریس یادگیری مشارکتی بر عزت نفس، مهارت های اجتماعی و عملکرد تحصیلی دانش آموزان پسر سال سوم متوسطه شهرستان ماهنشان. فصلنامه علمی- پژوهشی روانشناسی دانشگاه تبریز،۳.(۱۰.)،۴۵-۱۶۴.

ب) منابع لاتین:

۱. Ataei N,Panjehpour M. Comparison the effectiveness of problem based learning With lecture-based method in teaching metabolic biochemistry. IJME/ Sppecial issue for educational development and health promotion ۲۰۱۲; ۹(۱۱): ۱۳۱۸-۲۵.

۲. Chanchalor S, Chomphutong P. Teaching model focus utilizing a student centered strategy for vocational students. World Trans Engin Tech Educ. ۲۰۰٤;۱(۳):۷۵-۸.

۳. Holtfreter, R.E. & Holtfreter, (۱۹۹۷). Traditional Lcture Vrsus a Coperative Larning Cassroom: An Empirical Study to Determine the Differences in Self Esteem of Student ..htm://www.teach – nology. com

٤. Mc Daniel, E. D. (۱۹٦۷). The Impact of Multi level Materials on Teaching Behaviors and Outcomes. Educational Research center Kentucky, ۲۳۰،۲۳۷-۲۵۷.

۵. William LA, Steven MM, Marcy PO. Comparison of student Performance in cooperative learning and traditional lecture-based biochemistry classes. Biochemistry and Molecular Biology Education. ۲۰۰۵; ۳۳)۶(:۳۸۷-۳۹۳)

۱. Zisk, T.F. (۱۹۹۸). The Effect of Cooperative Learning on Academic Self Concept and Achievement of Secondary Chemistry Student. http://www.aare.edu.au/۹٦leeke۹٦pap/۵۱۲,۹٦